

บทที่ 5 การสื่อสารในชั้นเรียน (Communication in the Classroom)

1. ขบวนการของการสื่อสารในชั้นเรียน
2. ความสัมพันธ์ของการสื่อสารกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. การสื่อสารและการเรียนรู้
4. ขบวนการของการเรียนรู้
5. การสื่อสาร การเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน
6. การสื่อสารและลำดับของการสอน
7. ภาษาท่าทางในชั้นเรียน

การสื่อสาร (Communication) เป็นขบวนการสำคัญทางสังคมอย่างหนึ่ง ในการสื่อสารจะใช้สัญลักษณ์ที่เป็นภาษาพูด (verbal) และภาษาท่าทาง (nonverbal) สำหรับการสื่อสารในชั้นเรียนเป็นการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน เช่น ครูถาม นักเรียนตอบ หรือ ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ระหว่างผู้บริหารกับครู และคนอื่นๆ ในโรงเรียน

1. ขบวนการของการสื่อสารในชั้นเรียน (A Model of the Classroom Communication Process)

องค์ประกอบในขบวนการของการสื่อสารมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

1. แหล่งข่าวสาร (source) ซึ่งได้แก่ ครู และนักเรียน
2. ข่าวสาร (message)
3. ช่องทางของการสื่อสาร (channel)
4. ผู้รับสาร (receiver) ซึ่งได้แก่ ครูและนักเรียน

1.1 แหล่งข่าวสาร (source)

ครูเป็นผู้ขึ้นโรงในการส่งข่าวสารในห้องเรียน เมื่อใดก็ตามที่ครูเข้าไปในชั้นเรียน

เขาก็จะทำหน้าที่ให้ข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน ซึ่งครูก็มักจะคิดว่าเขาเท่านั้นที่จะเป็นผู้ให้ข่าวสารต่าง ๆ นักเรียนเป็นแต่เพียงผู้รับข่าวสารเท่านั้น ซึ่งที่จริงแล้วนักเรียนก็เป็นแหล่งข่าวสารด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในชั้นเรียนของเราก็ยังมียังมีสิ่งอื่น ๆ ที่จัดเป็นแหล่งข่าวสารเหมือนกัน เป็นต้นว่า ตำราเรียน นับเป็นแหล่งข่าวสารแรกที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ มากกว่าครู นอกจากนั้นก็ยังมีเครื่องมือโสตทัศนศึกษาต่าง ๆ เช่น ฟิล์มภาพยนตร์, แผ่นเสียง หรือเทป ซึ่งเรานับว่าสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งข่าวสารที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในทางบวกและทางลบ

1.2 ข่าวสาร (source)

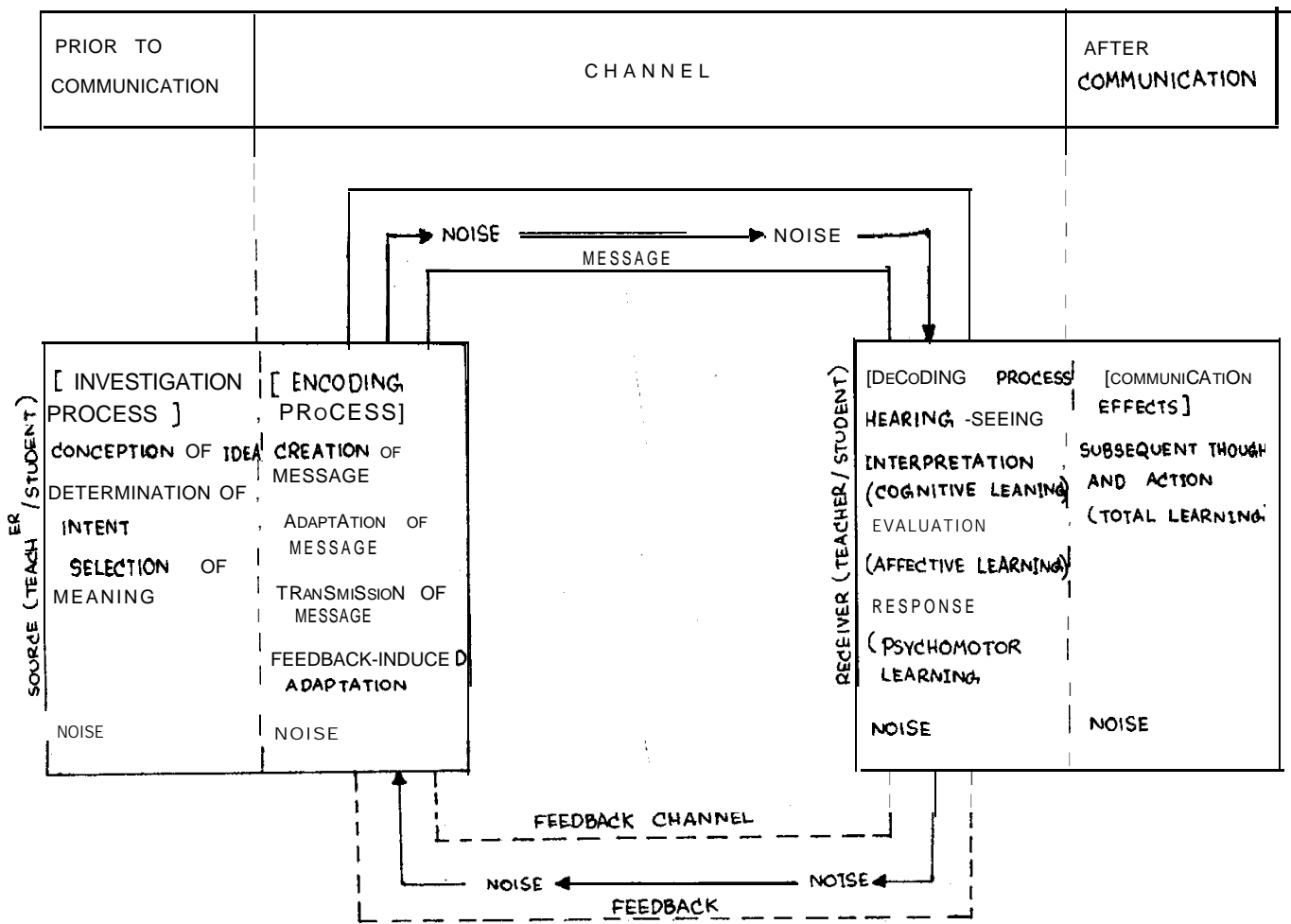
เรามักจะคิดว่าข่าวสารที่สื่อสารกันระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนนั้น คือสิ่งที่ครู หรือนักเรียนพูด แต่ที่จริงแล้วรวมถึงการสื่อสารที่ใช้ภาษาท่าทางด้วย (nonverbal communication) เช่น น้ำเสียง การกระทำ การแสดงสีหน้า การแสดงความพอใจไม่พอใจ เป็นต้น ในการสื่อสารนั้นเราจะสื่อสารโดยใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางพร้อม ๆ กันได้ด้วย

1.3 ช่องทางของการสื่อสาร (channel)

ส่วนใหญ่แล้วการสื่อสารในชั้นเรียนมักจะสื่อสารโดยให้ผู้รับได้ยิน ได้เห็น ครูกับนักเรียนสื่อสารกันโดย นักเรียนรับฟังข่าวสารจากครู อ่านหนังสือ หรือคำบรรยายที่ครูจัดไว้ให้ แต่ระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้น เราจะใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ มาใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสารหลาย ๆ ทาง เช่น ได้เห็นทั้งภาพ ได้ยินทั้งเสียง หรือได้สัมผัสอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

1.4 ผู้รับสาร (receiver)

ครูและนักเรียนต่างก็เป็นผู้รับสารด้วยกันทั้งสิ้น ผู้รับสารจะตีความข่าวสารที่ได้รับตามวิธีการของเขาเอง หรือตามประสบการณ์ที่เขาเคยได้รับ

ขบวนการของการสื่อสารในชั้นเรียน

2. ความสัมพันธ์ของการสื่อสารกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาอย่างหนึ่งก็คือ การปรับปรุงการสื่อสาร ทั้งนี้ เนื่องจาก ถ้าคนเราอ่านหนังสือไม่ออก ก็ไม่สามารถจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ เขาอาจจะทำอะไรที่ผิดกฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่างๆ เนื่องจากเขาไม่เข้าใจ นอกจากนี้ เขาอาจจะทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เพราะเขาไม่สามารถปฏิบัติในทางที่สังคมยอมรับได้ เขาไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงทำให้กลายเป็นคนที่ไม่ให้ความร่วมมือ คำนึงถึงตนเองเป็นสำคัญ

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น งานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของโรงเรียนก็คือ ช่วยให้พลเมืองในอนาคตเรียนรู้ว่าจะสื่อสารอย่างไร การสื่อสารไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะการเรียนรู้ในเรื่องการอ่าน การเขียน และการพูดเท่านั้น แต่รวมทั้งการเรียนรู้ถึงการสื่อสารที่คุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ ความล้มเหลวในการสอนของครูหลายคนเป็นผลมาจากการที่นักเรียนไม่เข้าใจครูและการที่ครูไม่เข้าใจนักเรียน ครูจึงมีความรับผิดชอบอย่างมากในการปรับปรุงการสื่อสารในชั้นเรียน โดยเฉพาะปรับปรุงการสื่อสารที่ตัวครู ให้มีทักษะในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากบรรยากาศในชั้นเรียนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับตัวครูเป็นสำคัญ

3. การสื่อสารและการเรียนรู้ (Communication and Learning)

การสื่อสารและการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างมาก ในที่นี้จะได้กล่าวเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกัน พฤติกรรมในการเรียนรู้ (behavioral domain of learning) ที่เราพบในห้องเรียน

พฤติกรรมการเรียนรู้มี 3 ประการคือ

3.1 ความรู้ (cognitive domain)

3.2 ทศนคติและค่านิยม (affective domain)

3.3 ทักษะ (psychomotor domain)

3.1 ความรู้ (Cognitive Domain)

ในการศึกษาเรามุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความรู้ในที่นี้หมายถึง การมีความรู้ในเรื่องนั้น มีความเข้าใจ มีความสามารถในการตีความ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

เรามักจะคาดหวังว่าเด็กควรจะสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ได้ ซึ่งที่จริงแล้ว พฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านความรู้นี้ เป็นพฤติกรรมจากระดับง่าย ไปถึงระดับที่ซับซ้อน เช่น จากความสามารถที่จะจำได้ ระลึกได้ ไปถึงความสามารถ วิเคราะห์ได้ ประเมินผลได้

3.2 ทักษะและค่านิยม (Affective Domain)

ทัศนคติและค่านิยม รวมทั้งความเชื่อของนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ทางด้านความรู้และการกระทำที่นักเรียนได้รับ

นักเรียนจะเกิดทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่ออย่างไร ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ครูเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดทัศนคติ ค่านิยมอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น จัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดความพอใจ เกิดความสนใจที่จะเรียน เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

ตัวอย่าง

เด็กมีความถนัดในวิชาหนึ่งวิชาใดมาก เนื่องจากเขาประสบความสำเร็จในวิชานั้น มีทัศนคติที่ดีต่อวิชานั้น

ดังนั้น ครูจึงไม่ควรละเลยในเรื่องของทัศนคติ ค่านิยมของนักเรียนที่มีต่อวิชาที่ครูสอน

3.3 ทักษะ (Psychomotor Domain)

พฤติกรรมทางการเรียนรู้ในด้านทักษะ แบ่งเป็น 2 ด้านคือ

3.3.1 ทางด้านการเคลื่อนไหว ประสาทและกล้ามเนื้อ ความสัมพันธ์ระหว่างประสาทมือ ตา และหู เช่น การชู้ตประตูบาสเกตบอล, การจับลูกฟุตบอล, การจับขว้างลูกเบสบอล

3.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับความรูสึก มีผลต่อการกระทำ หมายถึงความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้สติปัญญาและความรูสึกับฝึชอบของเขาออกไปเป็นการกระทำ เช่น ครูต้องการให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนในชั้น ประสพการณ์ที่ได้รับในแต่ละวันมาปฏิบัติ ครูจะทราบว่าเด็กสามารถทำได้หรือไม่ ครูก็ต้องสังเกตพฤติกรรมของเขาที่แสดงออกนอกห้องเรียน

4. ขบวนการของการเรียนรู้ (The Learning Process)

การเรียนรู้อาศัยการให้รางวัลและการลงโทษ (Reinforcement and Punishment) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ

4.1 การให้การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

เป็นการให้รางวัลทันทีที่ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น ส่วนพฤติกรรมใดทำแล้วไม่ได้รางวัล การเรียนรู้ก็ไม่เกิดขึ้น

4.2 การให้การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement)

เป็นการงดให้แรงเสริมกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การเสริมแรงจะให้เฉพาะพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเท่านั้น

4.3 การลงโทษ (Punishment)

การลงโทษในชั้นเรียนนั้นจะลงโทษโดยตรงและทันทีกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา วิธีการลงโทษไม่สามารถจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ ดังนั้น การลงโทษจึงมีได้หมายความถึง การหยุดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ เพราะนักเรียนจะหยุดทำเมื่อครูอยู่ในชั้นเรียนเท่านั้น เขายังคงทำอย่างเดิมในสภาพการณ์อื่น ๆ

4.4 การเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforcement)

การให้สิ่งเสริมแรงทุติยภูมิ เพื่อเป็นรางวัล สิ่งเสริมแรงทุติยภูมิมีอำนาจในการเสริมแรงเช่นเดียวกับ สิ่งเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น ความรัก ประกาศนียบัตรของความสำเร็จ การสรรเสริญเขียนขอ นอกจากนั้น การให้เกรด ก็นับเป็นสิ่งเสริมแรงทุติยภูมิ ในการเรียนรู้ครั้งแรก ๆ

จุดมุ่งหมายในการให้รางวัล ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะหาความรู้และเกิดทักษะต่าง ๆ ดังนั้น สิ่งที่พึงระลึกไว้คือ เกรดที่ทำหน้าที่เป็นสิ่งเสริมแรงทุติยภูมิเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่เราต้องการมิได้มุ่งที่คะแนนที่ได้สูงสุด แต่มุ่งที่พฤติกรรมที่เด็กกระทำมากกว่า

5. การสื่อสาร การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน (Communication, Learning and the Classroom Environment)

ต่อไปนี้จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร และสภาพการณ์ของการเรียนรู้

5.1 การสื่อสารและสภาพของการเรียนรู้ (Communication and the Learning Situation)

ครูต้องรู้งานอะไรที่让孩子ทำแล้วจะสามารถจูงใจให้เด็กอยากหาความรู้ แต่ถ้าครูวางแผนหรือกิจกรรมตามความเห็นของครู ก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าครูจะสามารถบอกให้เด็กเข้าใจ และทำตามที่ครูต้องการได้ เด็กอาจจะประสบกับปัญหา เช่น ไม่เข้าใจชัดเจน ก้าววมก็ได้ ซึ่งความไม่เข้าใจก็ทำให้เด็กไม่สามารถทำตามความคาดหวังของครูได้

การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน เป็นส่วนสำคัญของสภาพการเรียนรู้ ถ้าครูต้องการจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่ง หรือทุกด้าน โดยวิธีให้เด็กทำ

กิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ครูจะต้องสื่อสารให้นักเรียนของเขารู้วิธีการทำกิจกรรมอย่างลึกซึ้ง
ว่า งานที่มุ่งหวังให้นักเรียนทำมีอะไรบ้าง

ตัวอย่าง

วิชาภาษาอังกฤษ ครูกำหนดกิจกรรมว่า 1. เขียนภาษาอังกฤษ 15 หน้า 2. ประเมิน
ผล 3. วิเคราะห์ถูกต้องทุกอย่าง 4. เครื่องหมายวรรคตอนถูกต้อง

สรุป

การสื่อสารและการเรียนรู้ นักเรียนจะเรียนรู้ได้โดยอาศัยการสื่อสารที่เสนอข่าว
สารอย่างชัดเจนจากครู และครูจะทราบว่านักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำงานหรือไม่
จากการส่งผลย้อนกลับของนักเรียน (feedback)

ดังนั้น ครูจึงควรทำดังนี้ เวลาจะให้งานนักเรียนทำต้องให้งานอย่างแจ่มแจ้งชัด
เจน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของงานที่จะให้เด็กเรียนรู้หรือที่จะให้เด็กทำ
2. พฤติกรรมหรือการกระทำที่จะนำไปสู่หรือบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ครูต้องให้ผลย้อนกลับด้วย เพื่อให้เด็กทราบว่า งานที่ทำนั้นดีหรือถูกต้อง
หรือยัง

5.2 การสื่อสารและการให้การเสริมแรง (Communication and Reinforcement)

เรามักจะกล่าวกันว่า การเรียนรู้จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดถ้าผู้เรียนได้รับรางวัลทางบวก
(positive reinforcement) ในการทำงานของเขา ในความเป็นจริงแล้วการที่นักเรียน ได้ติดต่อกับ
ครูของเขาก็เท่ากับเป็นการได้รับรางวัลไปในตัวอยู่แล้ว

สภาพการเรียนรู้ในห้องเรียนที่เป็นอยู่โดยทั่วไป :

เริ่มด้วยครูอธิบายงานที่ครูจะให้เด็กทำ เด็กรับทราบและทำงานที่ครูบอกงานที่ทำ
อาจจะแสดงออกเป็นการกระทำ คำพูด รายงาน การตอบแบบทดสอบ ฯลฯ เมื่อเด็กทำแล้ว
ครูก็ส่งผลย้อนกลับ (feedback) ทำให้เด็กทราบว่าสิ่งที่เด็กทำนั้นถูกต้องตามวัตถุประสงค์
หรือไม่ ครูมีความรู้สึกร้อย่างไรต่อการทำงานของเขา

เราจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้สามารถทำให้เกิดแรงจูงใจภายในขึ้นได้ ทั้งนี้ เพียง
แต่ผู้เรียนได้ทราบว่า สิ่งที่เขาตอบ สิ่งที่เขาทำนั้นถูกต้องหรือไม่ เท่านั้นก็เพียงพอที่จะเป็น
รางวัลในตัวของมันเองอยู่แล้ว (intrinsic reward) และเด็กก็จะรู้ว่าสิ่งที่ตนทำถูกต้องหรือ จาก
การติดต่อสื่อสารกับครูนั่นเอง

รางวัลที่ครูให้ไม่ว่าจะเป็นคำชมเชยเมื่อเด็กทำดี หรือเป็นรางวัลแบบใดก็ตาม ก็สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และเพิ่มพูนความรู้สึที่ดีของเด็กที่มีต่อการเรียน ประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ เด็กจะทำพฤติกรรมดังกล่าวอีกเพื่อต้องการรางวัลจากครู ในทางตรงกันข้าม อะไรจะเกิดขึ้นถ้าครูไม่สนใจว่าเกิดอะไรขึ้นในชั้นเรียน

ตัวอย่าง

นักเรียนเพิ่งอ่านอะไรบางอย่างมา เกิดสงสัยพยายามที่จะไต่ถามความรู้ความเข้าใจจากครู แต่ครูก็มัวแต่ยุ่งอยู่กับเรื่องอื่น เด็กก็เลยเลิกพยายามกลับไปนั่งที่หรือทำงานอย่างอื่น

จากตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ของเด็กแทนที่จะเพิ่มขึ้น ก็กลับหมดโอกาส เพราะเด็กไม่ได้ติดต่อกับครู เด็กไม่ได้รับความสนใจ (=รางวัล) จากครู

จากการวิจัยพบว่า

1. รางวัลกับการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ยิ่งรางวัลมีพลังมากเท่าไร การเรียนรู้จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น
2. เวลาใดจึงควรให้รางวัล ครูควรให้รางวัลทันทีเมื่อเห็นว่าเด็กเรียนรู้สิ่งนั้นแล้ว (หมายถึงการสื่อสารกับเด็กด้วยรางวัลทันที)
3. เด็กจะเรียนรู้ได้มากขึ้นเมื่อได้ติดต่อสื่อสารกับครู มากกว่าที่ไม่ได้ติดต่อกับครู
4. การที่ครูบรรยายหรือพูดในชั้นเรียน เป็นการติดต่อกับนักเรียนก็จริงแต่ครูไม่ทราบว่ามีนักเรียนรู้อะไรบ้าง แต่ถ้านักเรียนพูดกับครูจะทำให้ครูทราบว่า นักเรียนรู้อะไรบ้าง

การติดต่อระหว่างนักเรียนกับนักเรียน : เด็ก ๆ พูดจากันเองง่ายกว่าที่จะติดต่อพูดจากับครู บางทีเด็กอาจจะคุยกันเพื่อเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาในชั้นเรียนให้เพื่อน ๆ ฟัง เพราะเด็กไม่กล้าพูดกับครู อาจเป็นเพราะเห็นว่าครูอยู่ในฐานะทางสังคมที่ต่างกัน ส่วนเพื่อน ๆ นั้นอยู่ในระดับเดียวกันจึงกล้าพูดให้เพื่อน ๆ ฟัง

ทัศนคติที่แตกต่างกันระหว่างครูกับนักเรียน : เป็นความจริงที่ว่ายิ่งนักเรียนมีทัศนคติแตกต่างจากครูมากเท่าไร แนวโน้มที่เด็กจะไม่ชอบครูจะมีมากขึ้นเท่านั้น เด็กจะไม่ให้ความร่วมมือในงานที่ครูให้ทำ ครูจะทำอะไรเมื่อต้องเผชิญกับปัญหานี้

ประการแรก : ครูต้องตระหนักว่านักเรียนเห็นว่าครูเป็นผู้ลงโทษมากกว่าผู้ให้รางวัล (ครูไม่ใช่แหล่งของรางวัล)

ประการที่สอง : ครูต้องยอมรับความจริง และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์

ประการที่สาม : ครูต้องพยายามค้นหาว่าในห้องเรียนมีแหล่งใดที่ทำให้เด็กเกิดความพอใจ เช่น อาจจะพบว่าเพื่อนทำให้เด็กพอใจ ซึ่งถ้าครูทราบครูก็อาจจะใช้เป็นตัวเชื่อมในการที่จะติดต่อกับนักเรียนที่มีปัญหากับครู ปัญหาระหว่างครูกับนักเรียนก็อาจจะหมดไป แก้ไขได้หรือลดน้อยลง

5.3 การสื่อสาร และการจูงใจ (Communication and Motivation)

จริงอยู่ที่รางวัลทำให้เด็กทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพิ่มมากขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ ความปรารถนาที่จะเรียน ซึ่งถ้าผู้เรียนมีความต้องการดังกล่าว ก็เท่ากับเกิดรางวัลภายใน (intrinsic reward)

การติดต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน ก็มุ่งที่จะให้เด็กนักเรียนเกิดความปรารถนาที่จะเรียนขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะทำได้ดังนี้

5.3.1 การเตรียมก่อนเรียน : การเตรียมสิ่งที่จะให้นักเรียนเรียนขบวนการในการให้ความรู้ เราก็ควรจะทราบก่อนว่า เด็กมีทักษะพื้นฐานอย่างไร เหมาะสำหรับสิ่งที่จะให้เรียนใหม่หรือไม่

การที่นักเรียนเกิดความมั่นใจในตนเองว่าเขามีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนสิ่งใหม่ได้ก็เท่ากับช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจมากขึ้น

5.3.2 เตรียมแบบของการกระทำที่ถูกต้องในขั้นสุดท้าย : ครูให้ผลย้อนกลับกับ การกระทำของนักเรียน ถ้าเด็กรู้ว่าเขาต้องทำอะไร เขาก็จะรู้ว่าเขามีความสามารถที่จะทำสิ่งนั้นได้แค่ไหน เขาสามารถคาดคะเนการกระทำของตนเองได้ สามารถปรับการกระทำของตนเองให้เข้ากับพฤติกรรมที่ครูต้องการ

5.3.3 การให้ผลย้อนกลับ (feedback) : ให้โอกาสผู้เรียนได้สังเกตการกระทำของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ง่ายขึ้น ได้ถูกต้องตามที่ครูต้องการให้เรียนรู้ และยังทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น

5.3.4 การแนะแนว (guidance) การให้คำแนะนำอาจให้ได้ 2 วิธีคือ

1. จัดตัวแบบซึ่งทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้ผู้เรียนยึดถือเป็นแบบอย่าง ซึ่งอาจจะหมายถึงตัวครู ทำพฤติกรรมเป็นแบบอย่าง ครูจะเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

2. ให้ผลย้อนกลับ (feedback) ด้วยคำพูด ให้เด็กทราบผลการกระทำของตนเองในแต่ละขั้นว่าเป็นอย่างไร

5.3.5 การฝึกหัด (practice) การฝึกหัดเป็นวิธีการง่าย ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนทราบว่าเขาสามารถทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมกับพฤติกรรมที่ครูต้องการหรือทักษะที่ครูต้องการให้เรียนรู้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

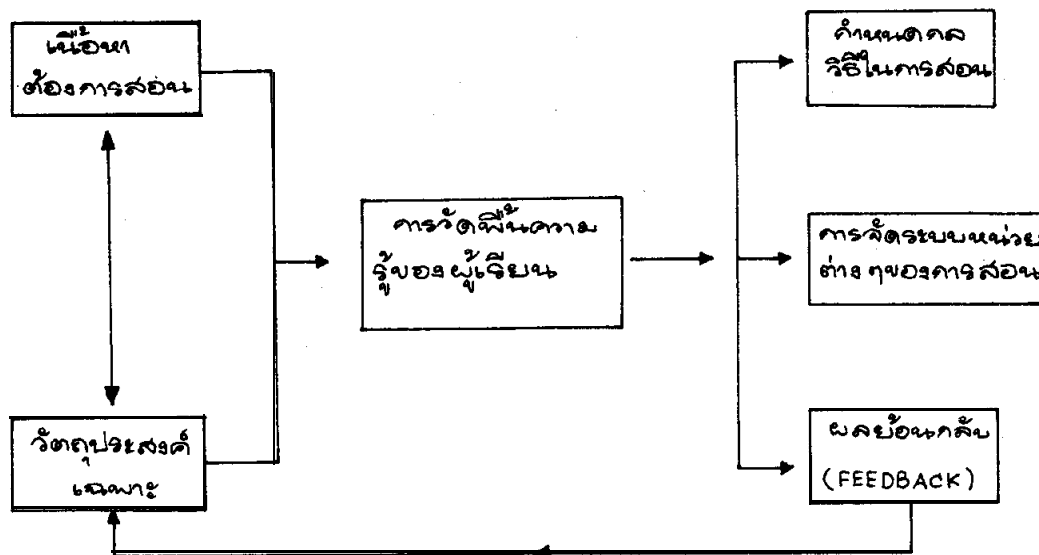
5.3.6 ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge of results) เมื่อผู้เรียนพบว่าตนเองสามารถประสบความสำเร็จ ในงานที่ทำได้อย่างรวดเร็ว การที่ได้ประสบความสำเร็จ หรือสามารถทำสิ่งที่ใกล้เคียงกันกับจุดมุ่งหมายได้มากที่สุด เท่ากับเป็นรางวัลให้แก่ผู้เรียน

5.3.7 ลำดับของงาน (graduated sequence) การที่จะให้ผู้เรียนก้าวหน้าในงานที่ทำนั้น ผู้เรียนจะต้องเริ่มทำในสิ่งที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก เช่น จากงานง่ายไปสู่งานยาก ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจมากขึ้น และเข้าใจในสิ่งที่จะต้องเรียนชัดเจน ซึ่งก็เท่ากับผู้เรียนแต่ละคนได้ปรับปรุงการเรียนรู้ของตน

5.3.8 การสอนในห้องเรียน (classroom teaching performance) องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนก็คือ ความสามารถของครูที่จะให้ความรู้ที่น่าสนใจ จูงใจ เร้าหรือกระตุ้น และนำต้นตอ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ก็เป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ง่ายนัก หรือเป็นเรื่องยากทีเดียว มีครูน้อยมากที่จะประเมินงานที่ตนเองทำตามลำดับอย่างมีระบบว่า เขามีทักษะในการสื่อสารมากน้อยแค่ไหน เรามักจะไม่ได้คำนึงว่าการสอนคือการสื่อสาร (teaching is communicating) ครูที่สามารถสื่อสารได้ดีกว่า ย่อมเป็นผู้ที่สอนได้ดีกว่าเช่นเดียวกัน

6. การสื่อสารและลำดับของการสอน (Communication and the Instructional Sequence)

แผนภูมิลำดับของการสอน

ขบวนการในการสอนแบ่งเป็นขั้น ๆ ดังนี้

การสื่อสารย่อมจะเข้าไปเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับขบวนการสอนทุกขั้น

6.1 การเจาะจงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ (Specification of content and objectives)

ในตอนแรกเราได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจงานที่จะให้เรียนรู้อย่างชัดเจน หรือความจำเป็นที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเขาจะต้องทำงานอะไรให้ได้ในที่สุด พฤติกรรมที่เขาต้องเรียนรู้มีพฤติกรรมอะไรบ้าง นอกจากความเข้าใจในงานแล้ว ผู้เรียนควรจะต้องทราบวัตถุประสงค์ในการทำงานนั้นอย่างชัดเจนด้วยหรือให้ผู้เรียนทราบว่าเขาจะได้อะไรเมื่อทำพฤติกรรมที่ต้องการให้เรียนได้แล้วหรือ เมื่อเขาบรรลุถึงวัตถุประสงค์นั้นแล้ว

เมื่อครูและนักเรียนเข้าใจตรงกันอย่างชัดเจนทั้งในงานที่ทำและวัตถุประสงค์ของงานนั้นแล้ว การสื่อสาร การเร้าการกระตุ้นนักเรียนก็จะเป็นไปได้ถูกต้องแน่นอน ซึ่งป้องกันความที่ผิดพลาดได้ เพราะเราย่อมทราบได้ว่าเด็กมักจะตีความสิ่งที่ครูพูดผิดพลาดไปจากความต้องการของครู เด็กไม่ทราบว่าเขาจะได้รับอะไรจากสิ่งที่ครูให้ทำ สิ่งที่ครูคาดหวังให้นักเรียนทำ

วัตถุประสงค์ และรายละเอียดของงานที่ทำครูอาจทำเป็นลายลักษณ์อักษรและอธิบายด้วยคำพูดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความเข้าใจที่ชัดเจนนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งครูและนักเรียน

6.2 การวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน (Assessment of entering behavior) การสื่อสารติดต่อกับบุคคลอื่นนั้น ต้องอาศัยความรู้ที่เรามีเกี่ยวกับผู้ที่เรากำลังติดต่อด้วย ยิ่งเรามีความรู้เกี่ยวกับคนที่เรากำลังติดต่อมากเท่าไร การสื่อสารก็จะเหมาะสมมากขึ้นเท่านั้น

สำหรับครูที่จะต้องติดต่อกับนักเรียน ก็ควรจะทราบว่านักเรียนของตนมีพื้นฐานอย่างไรบ้าง เช่น สถิติปัญญา ประวัติการเรียนก่อนหน้านั้น ไม่มีความสามารถที่จะเรียนอะไรบ้าง เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่เราได้รับจากการทราบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนมี 2 ประการ

6.2.1 ได้เนื้อหาวิชา และวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม นั่นคือ หลังจากที่ได้ทราบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนแล้ว ครูจะทราบว่าเนื้อหาวิชา หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สูงส่งเกินไป หรือต่ำกว่าความสามารถของเด็ก ครูจะต้องปรับปรุงอย่างไรให้เหมาะสม

6.2.2 ได้ข้อมูลที่ช่วยครูในการสื่อสารกับนักเรียน เช่น ถ้าครูรู้ว่าเด็กมีปัญหาในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ข้อมูลดังกล่าวช่วยในการตัดสินใจของครูว่า ครูควรจะใช้การสื่อสารอย่างไรกับนักเรียน เมื่อครูพบนักเรียน

ข้อควรระวัง ครูต้องแน่ใจว่า ความรู้พื้นฐานที่ครูวัดผู้เรียนนั้น ครูไม่มีอคติในการวัด เนื่องจากเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์นั้นครูทำให้สอดคล้องกับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

6.3 การกำหนดเทคนิคในการสอน (Determination of strategy) (ช่องทางในการสื่อสาร)

เทคนิคในการเรียนรู้ ครูควรจะใช้วิธีอะไรในการสื่อสารกับนักเรียน เช่น ใช้วิธีสืบสวนสอบสวน (inquiry strategy) หรือ ใช้การอธิบายและสาธิต (exposition strategy)

การที่ครูจะใช้เทคนิคการสอนอย่างไร ครูควรถามตนเองว่า

1. วิธีการสอนแบบใดที่เหมาะสมกับเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของสิ่งที่สอน
2. วิธีสอนวิธีใดที่จะมีประสิทธิภาพหรือใช้ได้ผลกับครู และนักเรียนมากที่สุด

การตัดสินใจของครูว่าจะใช้เทคนิคการสอนวิธีใด ก็ขึ้นอยู่กับคำตอบที่ครูถามตัวเอง 2 ประการข้างต้น ถ้าหากคำตอบได้เป็นที่พอใจ ครูก็จะตัดสินใจได้ว่าควรจะใช้เทคนิคการสอนวิธีใด

6.4 การจัดระบบระเบียบหน่วยการสอน (Organization of instructional units) ครูจะจัดหน่วยการสอนอย่างไร ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่จะสอนเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุ

ถึงเป้าหมายให้มากที่สุด

จากการวิจัยพบว่า

1. เด็กจำสิ่งที่เรียน และเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนไปใช้ได้ ถ้าเขาเรียนจากหน่วยย่อยๆ แล้วรวมเป็นหน่วยใหญ่ๆ
2. การเรียนรู้ต้องเรียนตามลำดับขั้น (hierachical learning)
3. ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุด เมื่อเริ่มจากงานง่าย ๆ แล้วค่อย ๆ ยากขึ้น ๆ ตามลำดับ
4. การสื่อสารตามลำดับ (serial communication) เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ เป็นความจริงที่ว่า การลืม การรับรู้ที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง มักจะเกิดขึ้นได้มาก ถ้าเราให้ผู้เรียนเรียนมาก

ดังนั้น การเรียนทีละน้อยๆ จากหน่วยย่อยๆ จนกระทั่งรวมเป็นหน่วยใหญ่ เรียนตามลำดับขั้นก็จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

6.5 ผลย้อนกลับ (Feedback)

ขั้นสุดท้ายของการสอนคือ การให้ผลย้อนกลับ (feedback) การสอนในแต่ละชั้นควรให้ผู้เรียนได้รับผลย้อนกลับด้วย เช่น คะแนนสอบ การได้ติดต่อกับผู้สอน (ครู-นักเรียน) การให้ผลย้อนกลับจะต้องทำตั้งแต่ขั้นเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ขั้นวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

ในทำนองเดียวกันการเรียนรู้ – การทำงานของนักเรียนที่แสดงออกมาก็เป็นผลย้อนกลับให้แก่ครูเช่นเดียวกัน เช่น เด็กแสดงความสามารถออกมาได้แค่ไหน ครูจะทราบระดับความยากง่ายของสิ่งที่เด็กเรียน ครูจะทราบว่าควรใช้เทคนิคการสอนวิธีใดที่เหมาะสม เช่นเดียวกับการกระทำของครูก็เป็นผลย้อนกลับแก่นักเรียน นักเรียนทราบถึงการกระทำของเขาว่าถูกต้องหรือไม่ ครูจะต้องให้ผลย้อนกลับแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอเนื่องกันไป เพราะเท่ากับเป็นการเสริมแรงหรือให้รางวัลแก่นักเรียน ทั้งนี้ จะช่วยลดความตึงเครียดในการทำงานของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสที่จะไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างแน่นอน

ในการให้ผลย้อนกลับส่วนใหญ่ในโรงเรียนจะให้ในลักษณะตัวต่อตัว การให้ผลย้อนกลับในลักษณะนี้ทำให้เกิดความรู้สึกได้มากกว่า หรือเป็นสิ่งเร้าได้มากกว่า

ตัวอย่าง

เวลาครูบอกนักเรียนว่า “ใช้ถูกแล้ว” (พร้อมทั้งชี้ที่งานที่เด็กทำ) ครูบอกนักเรียนต่อไปว่า “และคำถามที่บนกระดานล่ะตอบได้ไหม (ครูชี้ที่กระดานดำซึ่งมีคำถามให้นักเรียนเดา)”

การใช้คำพูด ภาษาเขียน (written symbols) ทำทางและการแสดงสีหน้า ในการโต้ตอบระหว่างบุคคล เป็นการใช่วิธีการซึ่งแสดงความรู้สึกพบนักเรียนได้เห็นและได้ยินจะโต้ตอบหรือตอบสนองทันที

ตามความหมายของการให้ผลย้อนกลับ : ครูจึงเป็นเสมือนเป็นผู้ริเริ่มสาร และต้องการผลย้อนกลับจากนักเรียน เพื่อต้องการทราบผลของสารที่ส่งไป นักเรียนต่างรับสารจากครูได้ไม่เหมือนกัน บางคนเข้าใจ บางคนไม่เข้าใจตามความหมายที่ครูต้องการ ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจาก

1. ความคิดของผู้ส่งสารกับผู้รับสารต่างกัน ไม่ตรงกันนั่นเอง
2. ความตั้งใจ และความคาดหวังต่างกัน
3. ครูอาจจะได้รับสารทันทีหรือช้าไป

การให้ผลย้อนกลับอาจให้ถึงครูเลย หรือถึงนักเรียนคนอื่นในกลุ่ม ซึ่งนับเป็นการให้ผลย้อนกลับที่ไม่มีประสิทธิภาพ

การได้รับผลย้อนกลับเป็นรางวัลสำหรับครูและนักเรียน

ตัวอย่าง

เวลาที่เด็กอภิปรายกัน ก็ต้องการผลย้อนกลับจากครูเป็นรางวัล คือ ครูเข้าใจที่เขาอภิปรายกันหรือไม่ นักเรียนต้องการผลย้อนกลับจากครูเกี่ยวกับการเรียน และการกระทำของเขา ครูจึงควรที่จะให้ผลย้อนกลับก่อนถึงบทเรียนคราวต่อไป

การให้ผลย้อนกลับ อาจออกมาในรูปของการให้เกรด การวิจารณ์ด้วยคำพูด หรือข้อเขียน หรืออะไรก็ตามที่เหมาะสมกับผู้รับสาร เหมาะกับสิ่งที่เรียนบางทีการให้ผลย้อนกลับก็เป็นการที่ผู้เรียนหรือผู้กระทำให้ผลย้อนกลับแก่ตัวเอง เป็นผลการกระทำของตนเอง ตนเองรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ สำหรับในกรณีนี้ผู้เรียนเห็นว่า การได้รับผลย้อนกลับจากผู้อื่นไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับเขาเลย

การให้ผลย้อนกลับแบบใดก็ตาม ถ้าให้บ่อย ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกบางอย่าง และทำให้ทราบว่าสิ่งที่เขาพูดถูกต้องหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่าใช้ได้กับทุกกรณี บางทีก็ใช้ในการแนะนำเด็กไม่ได้

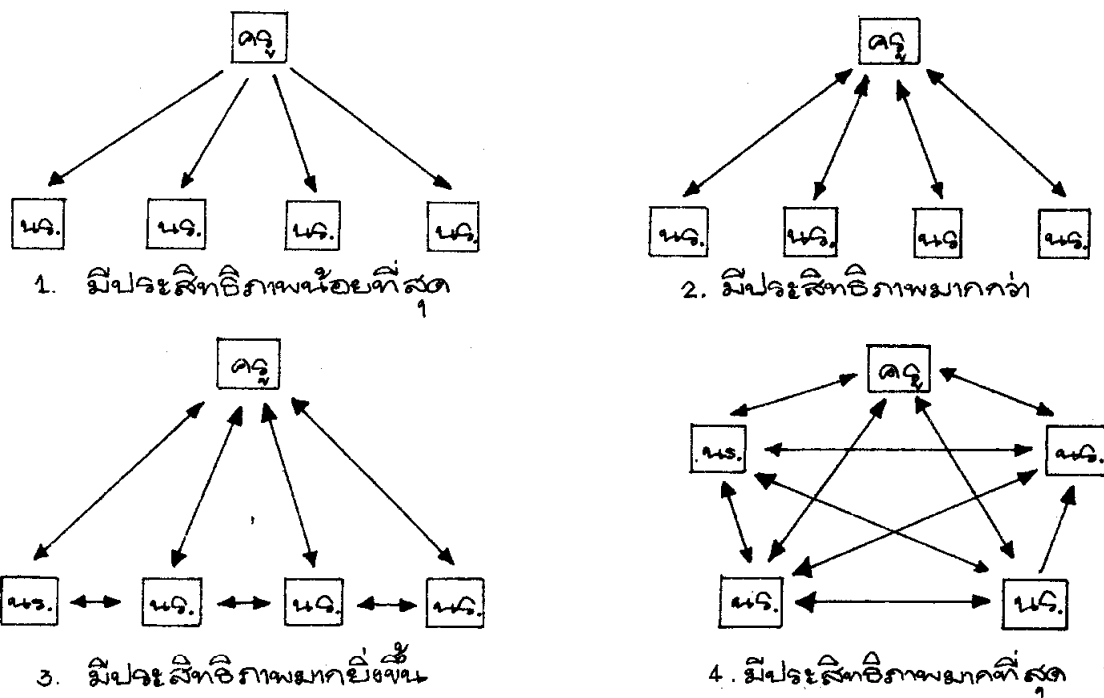
การให้ผลย้อนกลับ จะมีประโยชน์ต่อเมื่อผู้รับเห็นคุณค่าด้วย เช่น นักเรียนบางคนเห็นว่า การให้ผลย้อนกลับไม่จำเป็นต้องบ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้งดูมีค่ามากกว่า โดยเฉพาะถ้าเป็นผลย้อนกลับทางด้านลบ

ดังนั้น การให้ผลย้อนกลับของครู จึงควรพิจารณาดังนี้ เช่น ลักษณะหรือประเภทของผลย้อนกลับที่เหมาะสมในการส่งเสริมแรงจูงใจและสติปัญญาของเด็ก

นอกจากนั้น การให้ผลย้อนกลับระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ถ้าเป็นการให้ผลย้อนกลับอย่างมีอิสระ เช่น มีอิสระที่จะถาม - ตอบ จะสร้างความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้นระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารมากกว่าการจำกัดการให้ผลย้อนกลับ

การให้ผลย้อนกลับแบบ 2 ทาง (two-way) ทางเดียว (one-way) ทำให้เข้าใจได้ถูกต้องแน่นอนมากกว่า ดังนั้น แบบแผนของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในชั้นเรียนจึงควรเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีโอกาสติดต่อกัน

แบบแผนของการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน

จากรูปข้างบนนี้เป็นแบบแผนของการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนแบบต่าง ๆ ซึ่งจัดอันดับของความมีประสิทธิภาพของการสื่อสารไว้ 4 ลำดับ

แบบที่ 1 เป็นแบบแผนที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด เนื่องจากครูพยายามที่จะให้มีการสื่อสารเพียงทางเดียว ซึ่งเป็นสภาพการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมครูจะบรรยายและสั่งให้นักเรียนทำตามอย่างเดียว

แบบที่ 2 เป็นแบบแผนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าแบบแรก ครูพยายามที่จะพัฒนาการสื่อสารแบบสองทางกับนักเรียนทั้งชั้น ครูจะให้ผลย้อนกลับเพื่อต้องการทราบว่าสิ่งที่ครูพูดนั้นเด็กเข้าใจหรือไม่ ในกรณีนี้ครูจะมีโอกาสตรวจสอบข้อผิดพลาดและความเข้าใจผิดของนักเรียน

แบบที่ 3 เป็นแบบแผนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปอีก ครูยังคงมีการสื่อสารแบบสองทางกับนักเรียน และยังให้นักเรียนบางคนติดต่อกันอย่างเป็นทางการในกรณีนี้ นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากเพื่อนคนอื่นด้วย

แบบที่ 4 เป็นแบบแผนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ครูกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มคนหนึ่ง ครูสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสื่อสารแบบสองทางในระหว่างสมาชิกทุกคนในกลุ่มรวมทั้งตัวครูด้วย ในกรณีนี้จะมีช่องทางในการสื่อสารที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนในกลุ่ม

บอร์ก (Borg, 1972) กล่าวถึงการสื่อสารในชั้นเรียนว่า ครูเป็นครุมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการสื่อสารเริ่มขึ้นจากตัวครู ครูเป็นผู้มีอำนาจที่จะบอกให้นักเรียนรู้ว่านักเรียนมีสิทธิ์ที่จะสื่อสารติดต่อกันได้ในกลุ่ม ครูจะฟังสิ่งที่นักเรียนพูด คำถามที่นักเรียนสงสัย นักเรียนก็จะได้รับคำตอบ

ในเรื่องของการสื่อสารหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนี้ นรา บุรณชัย (2518) ศึกษาพฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนพบว่าพฤติกรรมที่ครูกระทำมากที่สุดคือ ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนตอบ เช่น ชักถามให้นักเรียนตอบจากความรู้ความจำ และนักเรียนตอบคำถามครูที่เป็นข้อเท็จจริงที่รู้แล้ว ส่วนพฤติกรรมที่ครูใช้น้อยที่สุดคือ พฤติกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม ครูไม่ค่อยแสดงการยอมรับหรือนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา (2517 - 2518) ที่ได้วิเคราะห์พฤติกรรมของครู และนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษา สรุปได้ว่านักเรียนใช้เวลาในการพูดประมาณร้อยละ 19 ของเวลาทั้งหมด ส่วนการแสดงความคิดเห็นในทางริเริ่มนักเรียนใช้เวลาเพียงร้อยละ 4 ของเวลาทั้งหมด ที่เหลือเป็นเวลาสำหรับครูในการพูด ชักถาม บรรยาย หรือใช้วิธีกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมงานวิจัยที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของนรา ยังมีผลการวิจัยของบัวบุชา ชื่อดตรง ซึ่งทำไว้ประมาณ 12 ปีมาแล้ว พบว่าในการเรียนการสอนนั้น นักเรียนพูดเพื่อตอบคำถามมากกว่าที่จะพูดขึ้นเอง จากผลการวิจัยที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าระบบการเรียนการสอนของไทยในปัจจุบัน ก็ยังยึดถือครูเป็นหลัก ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก เน้น

การบรรยายเนื้อหา โดยไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ดังนั้น ครูจึงควรลดบทบาทของการเป็นผู้พูด ควรส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นมากกว่านี้

7. ภาษาท่าทางในชั้นเรียน (Nonverbal Communication in the Classroom)

การสื่อสารที่ภาษาท่าทางมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการสอนในชั้นเรียน 2 ประการคือ

1. การให้ผลย้อนกลับ (feedback) ของนักเรียน ทำให้ครูตัดสินใจได้ง่ายขึ้นว่าเด็กเข้าใจที่ครูสอนหรือไม่ โดยพิจารณาจากการกระทำมากกว่าที่จะพิจารณาจากคำตอบของเด็กอย่างเดียว
2. การสื่อสารที่ใช้ภาษาท่าทาง ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนจะมีความเชื่อถือในตัวครูมากขึ้นแค่นั้นนั้น อาศัยการสังเกตกิริยาท่าทางการกระทำของครูเป็นสำคัญ กิริยาท่าทางของครูแสดงให้เห็นถึงความจริงใจได้มากกว่าคำพูด นอกจากนี้ นักเรียนยังตัดสินว่าครูของเขามีความสามารถมากขึ้นแค่นั้น นิสัยเป็นอย่างไร จากการสังเกตกิริยาท่าทางการกระทำของครูอีกด้วย

การสื่อสารโดยใช้ภาษาท่าทางในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการสื่อสารในชั้นเรียน

(1) พื้นที่ในชั้นเรียน (Space in the Classroom)

ในเรื่องพื้นที่ในชั้นเรียน มีความสำคัญต่อการสื่อสาร โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. **อาณาเขตที่คงที่ในชั้นเรียน** อาณาเขตที่คงที่ ได้แก่ บริเวณที่ตั้งโต๊ะ และเก้าอี้ของครู ไม่ว่าจะอยู่หน้าชั้นหรือหลังชั้น ก็จะเป็นบริเวณที่เป็นส่วนของครูโดยเฉพาะ แยกออกจากบริเวณของนักเรียน และนักเรียนแต่ละคนก็จะมีบริเวณที่ตั้งโต๊ะและเก้าอี้ เป็นบริเวณของตนเองเช่นเดียวกัน

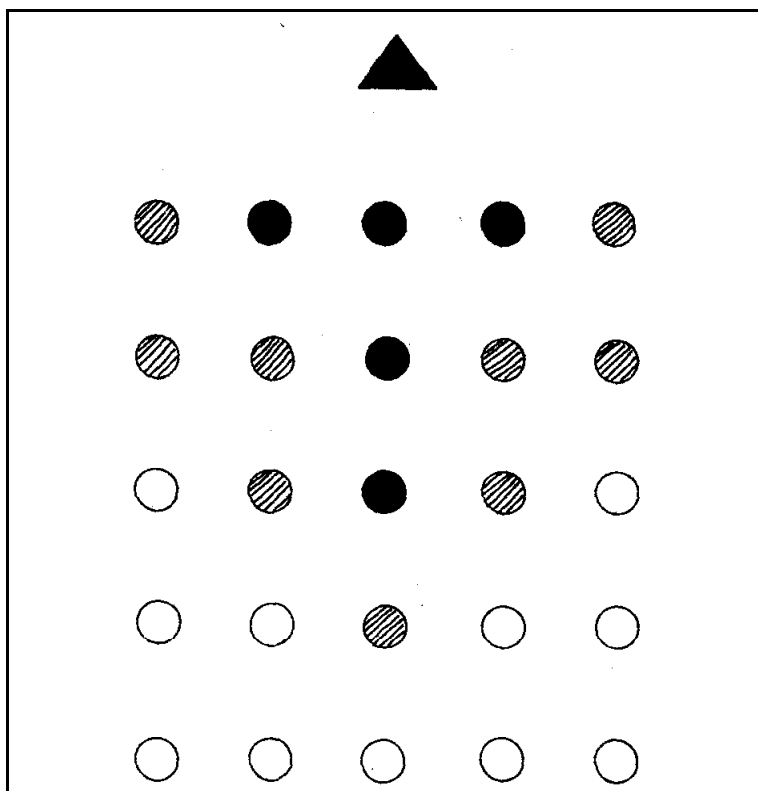
ครูผู้สอนควรเข้าใจว่าระยะระหว่างบุคคลสื่อความหมายได้เช่นกัน ระยะระหว่างครูกับนักเรียนห่างกันมากเท่าใด ความรู้สึกห่างทางจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนย่อมห่างตามไปด้วยเท่านั้น ความใกล้ชิดทางกายจะนำไปสู่ความใกล้ชิดทางใจ โต๊ะครูไม่ควรอยู่หน้าชั้นเสมอไป อาจอยู่หลังชั้นก็ได้ อยู่กลางห้องก็ได้ ตำแหน่งโต๊ะครูสื่อความหมายได้ต่างๆ เช่น ถ้าอยู่แยกจากนักเรียนจะเกิดความรู้สึกว่าครูและนักเรียนอยู่กันคนละส่วนคนละอาณาเขตแยกจากกัน แต่ถ้าโต๊ะครูอยู่ร่วมกับโต๊ะนักเรียน ทั้งครูและนักเรียนจะเกิดความรู้สึกร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แยกหรือถือครู นักเรียน เป็นการช่วยสร้างบรรยากาศที่เสมอกันแบบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดความเป็นกันเอง และความใกล้ชิด

2. อาณาเขตส่วนตัว (Personal Space) เป็นอาณาเขตส่วนตัวแต่ละบุคคลที่ไม่
 คงที่ทุกคนต้องรักษาอาณาเขตของตนเอง เช่น เก้าอี้ในห้องสมุด โต๊ะหนึ่งมี 4 ตัว ถ้าเด็กนั่ง
 อยู่คนเดียว เขาก็จะมีอาณาเขตส่วนตัวกว้าง ถ้าเขานั่งกับเพื่อนอีก 3 คน อาณาเขตส่วนตัว
 ของเขาก็จะถูกแบ่งออกไป และเมื่อมีคนอื่นมานั่งอีก ถ้านักเรียนทุกคนช่วยกันขยับที่ให้
 เพื่อนนั่งก็จะไม่เกิดปัญหาขึ้น แต่ถ้านักเรียนไม่ร่วมมือขยับที่ให้เพื่อนนั่งก็จะเกิดการเบียด
 เสียดกัน เกิดความไม่พอใจกันขึ้น คนที่มาใหม่อาจจะต้องลุกไปนั่งที่อื่น หรือลุกออกไป หรือ
 อาจเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ ครูจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในชั้นเรียน
 หรือนอกชั้นเรียนก็ตาม เพราะเด็กอาจเกิดขัดแย้งกัน ด้วยเรื่องการแก่งแย่ง รุกล้ำบริเวณ
 ส่วนตัวของพวกเขาและกัน ทำให้เกิดมีปัญหาทางด้านระเบียบวินัยตามมา

ในชั้นเรียนของเราหม้จะกำหนดอาณาเขตของครู และนักเรียนลงไปตายตัวแล้ว
 ซึ่งเป็นการจัดชั้นเรียนในแบบต่างๆ มีผลต่อการสื่อสารระหว่าง ครูกับนักเรียนมากน้อยต่าง
 กัน

ตัวอย่างในการจัดชั้นเรียน

1. ห้องเรียนแบบประเพณีนิยม (Traditional classroom arrangement)

ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีห้องเรียนลักษณะนี้ มีที่ตั้งโต๊ะครู และนักเรียนอีก 25 คน ไม่มีบริเวณพิเศษใด ๆ ในชั้นเรียน ในโรงเรียนประถมหรือชั้นเล็ก ๆ อาจจะมีบ้าง แต่ยังไม่ชัดเจน ๆ จะเป็นแบบนี้เหมือนกันหมด ทั้งในระดับมัธยม อุดมศึกษา

จากการวิจัยพบว่า การจัดที่นั่งในลักษณะนี้ นักเรียนจะมีโอกาสติดต่อกับครูได้มากที่สุดคือ พวก ●

ติดต่อกับครูได้บ้าง คือ พวก ⊙ (ไม่บ่อยเท่าพวก ●)

พวกที่มีโอกาสน้อยมากที่สุดจะติดต่อกับครู คือ พวก ○

เหตุผลก็คือ เด็กพวก ● มีโอกาสที่จะสบตากับครูได้ดีที่สุดและใกล้ชิดกับครูมากกว่า

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยก็พบว่า นักเรียนที่เลือกที่นั่ง ● กับนักเรียนที่เลือกที่นั่ง ⊙ และ ○ มีความแตกต่างกัน เราพบว่าเด็กบางคนกลัวการติดต่อกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกับครู

ในขณะที่เด็กบางคนพยายามที่จะติดต่อ อยากที่จะติดต่อกับบุคคลอื่น เช่นกับครู ดังนั้น บางทีความกลัวที่จะติดต่อกับบุคคลอื่นทำให้เด็กเลือกที่นั่งในชั้นเรียนห่างไกลจากครู เช่น เลือกที่นั่ง ○ ตรงกันข้ามกับพวกที่ต้องการติดต่อกับคนอื่น หรือไม่ค่อยกลัวก็จะเลือกที่นั่ง ● ในเรื่องนี้เราจะเห็นได้จากการเลือกที่นั่งโดยอิสระของนักเรียน

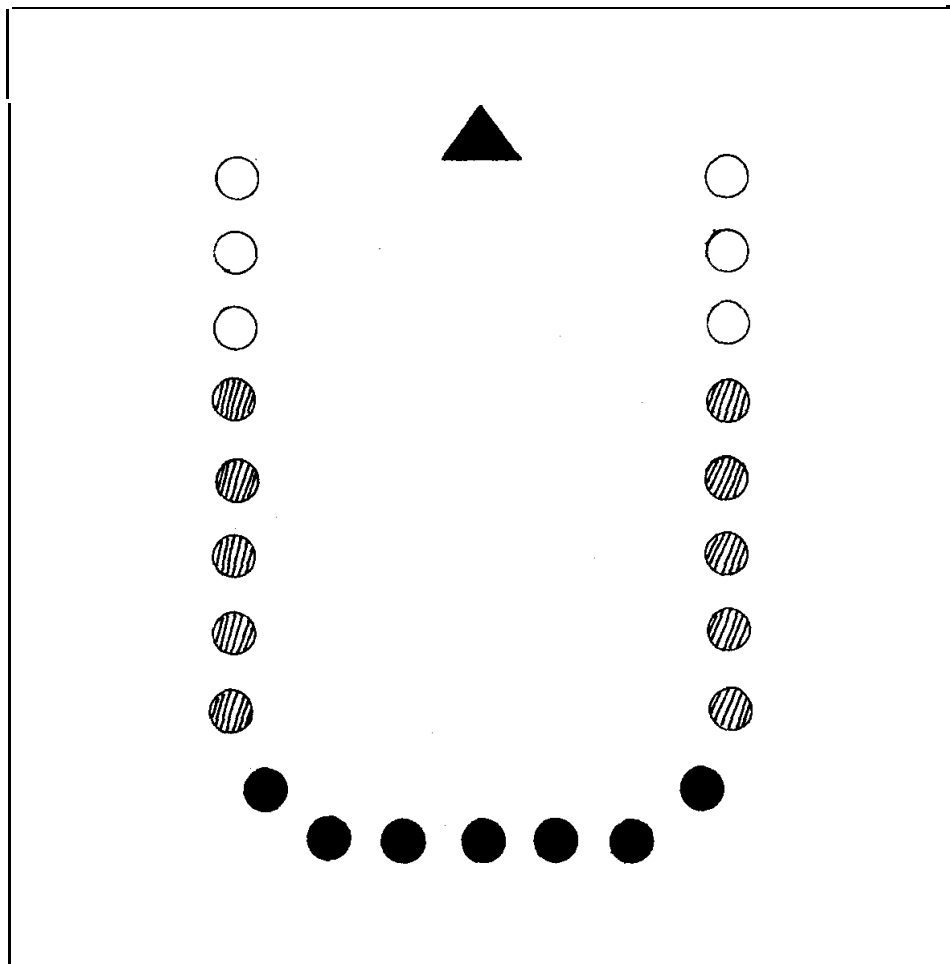
คำถาม : ครูควรให้นักเรียน เลือกที่นั่งโดยอิสระหรือไม่

คำตอบ : ควร - แต่อาจจะมียุทธวิธีจัดที่นั่งแบบอื่น เช่น เรียงที่นั่งตามตัวอักษร หรือแบบอื่น การจัดที่นั่งแบบเดิมที่กล่าวนี้ไม่ควรจะใช้เนื่องจากเด็กที่อยากพูด อยากติดต่อไม่ว่าจะให้ที่นั่งแบบใด เด็กก็ยังคงมีความต้องการอยากพูด อยากติดต่อ เช่นเดิม ส่วนเด็กที่กลัวไม่กล้าพูดกับครู ไม่ว่าจะให้ที่นั่งที่ใดแม้ว่าจะให้ที่นั่งตามความพอใจก็ไม่ติดต่อกับครูเช่นเดิม ทั้งที่ครู ให้นั่งข้างหน้าชั้นแล้วก็ตาม

- แต่การให้เด็กนั่งตามตัวอักษร หรือนั่งตามความสมัครใจก็ทำให้เกิดผลเสียตามมา คือ เด็กที่ต้องไปนั่งที่ ● จะยังรู้สึกไม่สบายใจและอาจจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน ต่อครู หรือต่อชั้นเรียนก็ได้

- นอกจากนั้นครู ไม่ควรใช้การนั่งประจำของเด็ก การย้ายที่นั่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมระเบียบวินัย เพราะการย้ายที่นั่งเด็กที่ทำผิดก็เท่ากับไปลงโทษ เด็กที่ต้องย้ายทำให้เพื่อน ให้ไปนั่งในที่ที่ไม่เหมาะสมกับเขา

2. การจัดที่นั่งแบบเกือกม้า (Horseshoe arrangement)

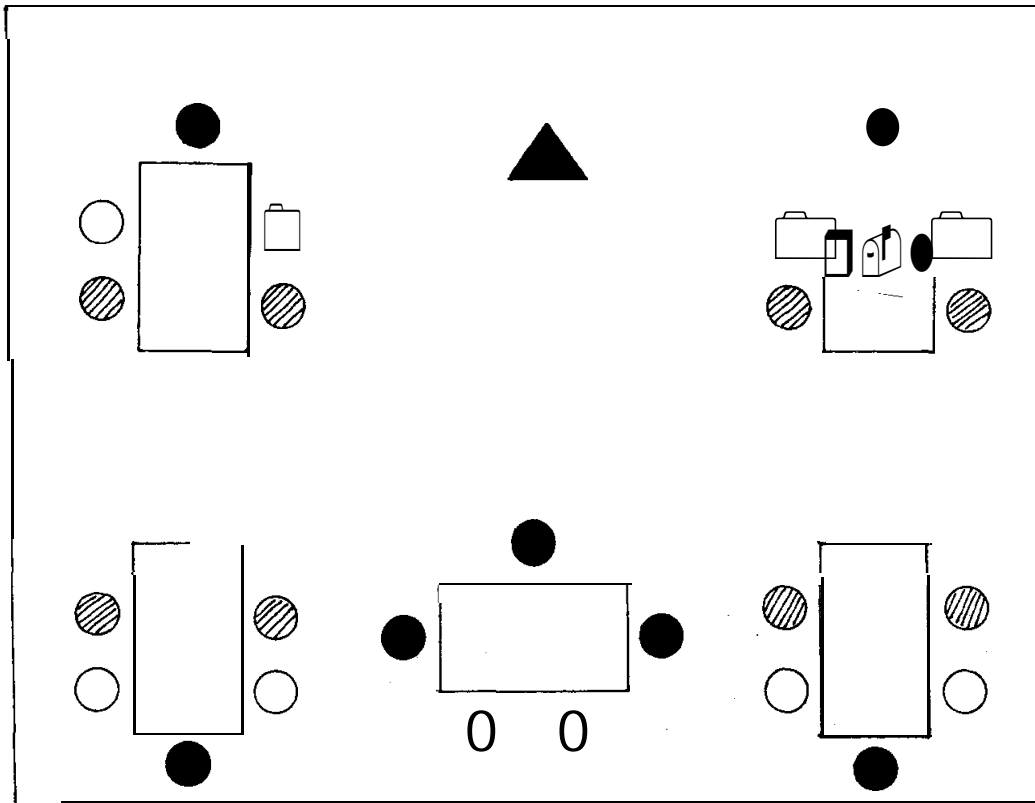

ห้องเรียนแคบๆ มักจะใช้วิธีการจัดห้องเรียนแบบนี้ การจัดแบบนี้ทุกคนจะมีบริเวณของแต่ละคนเท่าๆ กัน ทุกคนจะเห็นเพื่อนนักเรียนด้วยกันได้มากที่สุด และเห็นครูด้วย

ในการจัดแบบเกือกม้านี้ นักเรียนที่นั่งตรงข้ามกับครู จะติดต่อกับครูได้มากที่สุด ส่วนนักเรียนที่นั่งข้างซ้ายและขวา จะติดต่อกับครูได้น้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม ถ้าเราให้เด็กเลือกที่นั่งตามชอบใจในแบบเกือกม้า เด็กที่กลัวไม่ยอมติดต่อกับครู ก็จะเลือกนั่งข้างซ้ายหรือข้างขวาของครู เพราะคิดว่า ที่นั่งบริเวณนี้จะได้สบตากับครูน้อยมากในขณะที่ครูมองนักเรียนทั้งชั้น

3. การจัดที่นั่งแบบหน่วย (Modular arrangement)

การจัดที่นั่งแบบนี้เป็นแบบที่จัดกันทั่วไปในชั้นเด็กเล็ก ๆ เช่น อนุบาล ส่วนในชั้นโตอาจจะจัดในกรณีพิเศษ

การจัดชั้นแบบนี้มีข้อดีคือ เด็กได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันมากขึ้น เนื่องจากเราแบ่งออกเป็นกลุ่มที่เล็กลงกว่าเดิม

ข้อเสียคือ การติดต่อกับครูยากขึ้น นอกจากครูจะเดินเข้าไปหาเป็นกลุ่ม ๆ ไป นอกจากนั้นเด็กที่ชอบพูด ชอบติดต่อกี จะพอใจ การจัดแบบนี้มาก ส่วนเด็กที่ไม่พูด กลัว จะยังหลบเลี่ยงการพูด

การมีส่วนร่วมในกลุ่ม : ● ที่นั่งดำจะเป็นที่ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการมีส่วนร่วมในกลุ่ม คนที่นั่งที่นั่นดำก็ได้รับการคาดหวังว่าจะต้องมีส่วนร่วมในกลุ่มมากด้วย ส่วนที่นั่งขาว ○ ก็เป็นที่ที่เด็กซึ่งไม่ชอบการติดต่อกีจะเลือกนั่งมากกว่าที่อื่น

จะเห็นได้ว่า การจัดที่นั่งในชั้นเรียนมีผลต่อการติดต่อในห้องเรียนอย่างมาก และครูจะจัดแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของครู

การจัดแบบประเพณีนิยม

– เหมาะสำหรับครูที่ต้องการยึดครองการสนทนาติดต่อในชั้นเรียนไว้ที่ตนคนเดียว (dominate interaction in the classroom)

– เพราะจุดศูนย์รวมจะอยู่ที่ครูคนเดียว

– การติดต่อจะเป็นไปในลักษณะ

ครู   ครู
↓   ↑

นร.   นร.

การจัดแบบเกือกม้า

– เหมาะสำหรับครูที่ต้องการให้มีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งชั้น เด็กได้มีโอกาสสนทนาติดต่อกับ เพื่อนด้วยกัน และกับครู

การจัดแบบหน่วย

– เหมาะสำหรับครูที่ต้องการให้การเรียนนั้นเกิดจากการติดต่อปรึกษาหรือสนทนากันในระหว่างนักเรียนด้วยกัน

– วิธีจัดแบบหน่วยทำให้เด็กได้มีโอกาสปรึกษา ออกความเห็นกันได้พร้อม ๆ กัน โดยไม่รบกวนเพื่อน ๆ

สรุป

ไม่ว่าจะจัดห้องเรียนในลักษณะใด ครูจะต้องตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการจัดบริเวณหรือเนื้อที่ในการสนทนา และความต้องการเนื้อที่หรืออาณาเขตส่วนตัวของนักเรียนแต่ละคนในห้องเรียน

จากการศึกษาของ สไตเรส และลอร์ด (Stires and Lloyd, 1980) ซึ่งศึกษาตำแหน่งของที่นั่งของนักเรียนในชั้น คะแนนสอบของนักเรียน และทัศนคติของนักเรียนกับการเลือกที่นั่งในชั้นเรียน ทั้งนี้ เพื่อต้องการทราบว่า สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หรือการมีโอกาสเลือกที่นั่งในชั้นนี้มีผลต่อคะแนนสอบ และทัศนคติของผู้เรียนอย่างไร การศึกษาครั้งนี้เขาให้กลุ่มตัวอย่างนั่งตามตัวอักษรชื่อของตนเองตามลำดับ โดยไม่ให้โอกาสในการเลือกที่นั่ง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่นั่งตอนกลาง ๆ ได้คะแนนสอบดีกว่า ชอบวิชาที่เรียนมากกว่า และชอบ

ครูที่สอนมากกว่า นักเรียนที่นั่งด้านข้างของห้องเรียน การจัดที่นั่งในตำแหน่งใด มีผลต่อคะแนนสอบและทัศนคติของผู้เรียนมากกว่าการมีโอกาสเลือกที่นั่งในชั้นเรียน ผลการศึกษา สไตเรส และลอยด์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เมคเกอร์ (1973) ที่พบว่านักเรียนที่นั่งแถวหน้า ๆ ในชั้นกับนักเรียนที่นั่งตอนกลางของชั้นเรียน มีผลการเรียนดีกว่านักเรียนที่นั่งด้านข้าง หรือด้านหลังห้อง จากผลการวิจัยที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการจัดที่นั่งในชั้นเรียนมีความสำคัญหรือมีผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียนอย่างมาก

สำหรับในเด็กเล็ก ๆ ครูต้องคำนึงถึงปัญหานี้มาก เพราะเด็กจะมีการแย่งที่นั่งกันในห้องเรียน ถ้าครูคำนึงถึงปัญหานี้ ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างนักเรียนให้เกิดขึ้นน้อยลง

(2) การจับต้องในชั้นเรียน (Touch in the Classroom)

การจับต้องมีผลต่อการติดต่อสื่อสารในชั้นเรียนมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับอายุและเพศของนักเรียน

สำหรับเด็กเล็ก ๆ เช่น เด็กอนุบาล การจับต้องของครู การได้จับเสื้อผ้า ผม ของครู จับต้องของเล่น สิ่งแวดล้อมรอบตัว มีความหมายต่อเขามาก ถ้าครูไม่อนุญาต หรือไม่ยอมเขาจะรู้สึกถูกรังแกหรือบางทีเขาก็จะแยกตัวเองไปจากคนอื่น ๆ

การจับต้องนักเรียนของครู นับเป็นการให้รางวัลนักเรียนชั้นประถมเล็ก ๆ มากกว่าการได้คะแนนสอบดี ๆ เสียอีก ตรงกันข้ามกับเด็กโต การจับต้องจะกลายเป็นความสนใจในทางเพศมากกว่า เด็กจะไม่ตีความการจับต้องของครู เช่นเดียวกับเด็กเล็ก ๆ แต่จะคิดว่าเป็นความสนใจทางเพศมากกว่า (คนอื่นที่เห็นเข้าก็อาจเข้าใจผิดได้ เช่น ครูผู้ชายจับต้องนักเรียนหญิง)

(3) การเคลื่อนไหวร่างกายและการแสดงท่าทางในชั้นเรียน (Body Movement and Gesture in the Classroom)

การเคลื่อนไหว และการแสดงท่าทางด้วยมือ แขน ขา ส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย รวมทั้งการแสดงสีหน้า นับเป็นการสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง ซึ่งใช้กันอยู่ตลอดเวลา ยกที่จะควบคุมได้

การเดิน ยืน นั่งของครู และนักเรียน มีผลต่อการรับรู้ระหว่างครูกับนักเรียน เช่น ครูที่มีท่าทางหงอยเหงาซบเซาหรือ สิ้นเวลาพูดกับนักเรียน นักเรียนก็จะเห็นว่าครูเป็นคนมีอารมณ์ ไม่สงบ อารมณ์ ไม่มั่นคง ในทางตรงข้าม ครูที่มีท่าทางไม่สะทกสะท้านเฉยเมยไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม นักเรียนก็จะเห็นว่าครูเป็นคนเย็นชา หรือแยกตัวหลักหนี

การแสดงสีหน้า (facial expression) มีผลต่อการสื่อสารในชั้นเรียนมากกว่า ทำ
ทางที่ครูแสดงออกเสียอีก แม้ว่าจะเป็นเพียงการเคลื่อนไหวร่างกายเพียงเล็กน้อย ครูมักสื่อ
ความหมาย ด้วยการแสดงสีหน้าของครู โดยที่ครูไม่ได้ตั้งใจ

เมื่อเวลาครูมีปฏิริยาโต้ตอบนักเรียนนั้น สีหน้าของครู อาจจะเป็นสิ่งเสริมแรง
หรือไม่เสริมแรงสำหรับเด็ก ครูโดยทั่วไปไม่ค่อยได้คำนึงถึงภาษาท่าทางที่ตนแสดงออก ดังนั้น
ครูจึงควรตระหนักถึงการแสดงออกของตนในชั้นเรียน และควรฝึกหัดตนเองให้ไวต่อความ
รู้สึก ท่าทาง การแสดงสีหน้าของบุคคลอื่น เพื่อครูจะได้รู้จักควบคุมการแสดงออกของตน
มากขึ้น ซึ่งก็เป็นเรื่องยากลำบากทีเดียว

เกี่ยวกับรูปร่างของบุคคล ก็มีความสำคัญต่อความประทับใจที่คนอื่นจะเกิดประทับใจ
ในรูปร่างของเรา (Physical attractiveness) บุคคลอื่นจะรับรู้หรือตัดสินเราในลักษณะ “stereo-
type” โดยพิจารณาจากรูปร่างเป็นเกณฑ์

เช่น Ectomorph – ผอมบาง ไม่ชอบเข้าสังคม

Mesomorph – รูปร่างลำสันเป็นนักกีฬา ตรงไปตรงมา

Endomorph – อ้วนป้อม สังคมดี

ในเรื่องรูปร่างของครูนี้ บางทีนักเรียนก็ตัดสินลักษณะนิสัยของครูจากรูปร่าง ซึ่งเป็น
การตัดสินในลักษณะ “Stereotype” เช่น เด็กจะประทับใจในครูที่มีรูปร่างแบบ Mesomorph
เห็นว่าครูที่มีรูปร่างแบบนี้เป็นคนที่น่าจะคบค้าเกี่ยวข้องกับ ครูลักษณะนี้เป็นที่ชื่นชอบในหมู่
นักเรียน และครูด้วยกัน มักจะได้เลือกเป็นผู้นำในกลุ่ม (ทั้งนี้นักเรียนประทับใจมากกว่าครูรูป
ร่างแบบอื่น โดยไม่ได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถ)

ในการตัดสิน โดยอาศัยรูปร่างเป็นเกณฑ์ ครูเองก็ควรระวังข้อคิดเสีย เพราะมีครู
บางคนที่ตัดสินนักเรียน เช่นนั้น เช่น ครูตัดสินว่านักเรียนที่ฉลาดจะต้องใส่แว่นทุกคน ไม่
ผอมด้วย หรือเห็นว่าเด็กที่อ้วนตุ้ตะ ต้องไม่มีความสุข ชอบความสะดวกสบาย ไม่ค่อยชอบ
งาน นักกีฬา เป็นคนซื่อตรง ไม่หลอกลวง ถ้าครูตัดสินนักเรียนในลักษณะ “stereotype” จะมี
ผลต่อการแสดงออกหรือการตอบสนองของครูต่อนักเรียน

(4) น้ำเสียงในชั้นเรียน (Vocal Behavior in The Classroom)

น้ำเสียงในขณะที่ที่เราพูด จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความหมายของสิ่งที่เราพูด
น้ำเสียงแสดงออกถึงทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อสารที่ส่งออกไป สำหรับในชั้นเรียน

ตัวอย่าง

ครูพิจารณาการทำงานของนักเรียน แล้วครูพูดว่า “รายงานนี้ดี” การเน้นเสียงต่างกัน

ทำให้สื่อความหมายได้ 2 อย่างคือ

: เยาะหยัน 1. รายงานนี้ไม่ดี เน้นเสียงที่รายงาน

: จริงใจ 2. รายงานนี้ดี เน้นเสียงที่ดี

ครูควรหลีกเลี่ยงที่ใช้น้ำเสียงซึ่งขัดแย้งกับ สารที่ส่งออกไป เพราะนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนโต ๆ จึงเชื่อในความหมายแรก (ไม่ดี) มากกว่าความหมายหลัง (ดีจริง ๆ อย่างที่ครูชม)

ผลของน้ำเสียงที่ครูใช้ต่อความแตกต่างในการตอบสนองของเด็กโตและเด็กเล็ก

สำหรับ : สามารถจับความหมายที่แท้จริงจากน้ำเสียงได้ว่า ผู้พูดหมายความว่าอย่างไร และ
เด็กโต ตอบสนองได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในกรณีที่น้ำเสียงตรงข้ามกับสารที่ส่งไป
(เช่นเด็กอายุ 12 สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องอย่างผู้ใหญ่)

สำหรับ : ไม่สามารถเข้าใจความหมายของน้ำเสียงที่ตรงข้ามกับสารที่ได้รับจึงปฏิบัติหรือ
เด็กเล็ก ๆ ตอบสนองไม่ถูกต้อง (เช่นในเด็ก 6 ขวบ) เด็กจะเกิดความยุ่งยากสับสน เพราะ
จะไม่ทราบว่าครูกระทบกระเทียบ แต่คิดว่าครูหมายความว่าตามทีพูดจริง ๆ

น้ำเสียงยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการตัดสินในลักษณะ “stereotype” ได้ทั้งกับครูและ
นักเรียน

ตัวอย่าง : สำหรับครู

ครูที่พูดเสียงขึ้นจมูก มักจะได้รับการตัดสินว่ามีลักษณะส่วนตัวและลักษณะ
ทางร่างกายที่ไม่พึงปรารถนา

ครูผู้หญิงที่มีเสียงเครียด มักจะได้รับการตัดสินว่า ยังเด็กอยู่ มีลักษณะเป็น
ผู้หญิง เจ้าอารมณ์ ชอบควบคุม ไม่ค่อยฉลาด

ครูผู้ชาย ที่มีเสียงเครียด มักจะได้รับการตัดสินว่า แก่กว่าไม่ค่อยยอมใคร
และดื้อดึงเอาใจยาก

ตัวอย่าง : สำหรับนักเรียน

น้ำเสียงของนักเรียนก็อาจทำให้ครูตัดสินในลักษณะ “stereotype” เช่นกัน
เด็กชอบเลียนเสียงครู ล้อเลียนเสียงครู

อย่างไรก็ดี ถ้าครู และนักเรียนได้มีโอกาสรู้จักมักคุ้นกันมากขึ้น การตัดสินเสียง
โดยใช้ stereotype จะไม่เกิดขึ้น แต่ก็มักจะพบว่ายังมีนักเรียนอยู่ในชั้นสูง ๆ มากเท่าไร โอกาส

ที่เด็กกับครูจะคุ้นเคยกันก็ยิ่งน้อยลง ซึ่งก็เป็นผลให้ครูและนักเรียนใช้การตัดสินโดย stereotype มากขึ้น

(บางทีก็อาจจะเกิดปัญหาในเรื่องสำเนียงภาษาถิ่นของเด็ก ทำให้เด็กพูดภาษากลางไม่ชัดเจน เด็กอาจเกิดปมด้อย มองตัวเองในทางลบ คิดว่าครูจะไม่ยอมรับ โรงเรียนไม่ยอมรับ เรื่องนี้ครูไม่ควรเพ่งเล็งนักที่จะให้เด็กเปลี่ยนสำเนียง เนื่องจากจะกลายเป็นปัญหาต่อไปมากกว่า ควรเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ไปจี้จุดเด็กในเรื่องนี้)

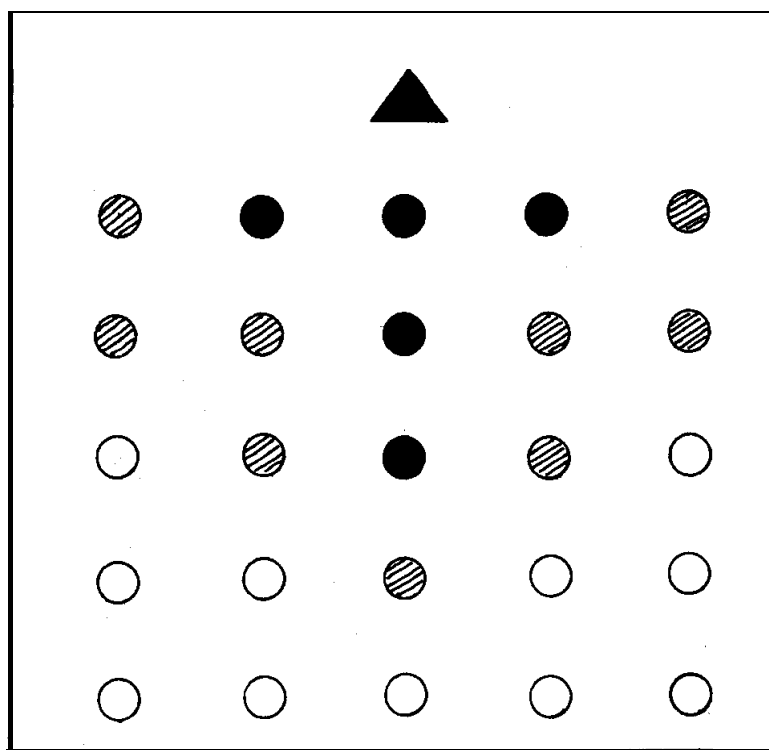
(5) การใช้ตาในชั้นเรียน (Eye Behavior in the Classroom)

การเคลื่อนไหวของดวงตา มีผลต่อการสื่อความหมายในการสื่อสารโดยใช้ภาษาท่าทาง เช่น แสดงถึงความตั้งใจ หรือการจ้องใครตรงๆ แสดงถึงความสนใจ และเอาใจใส่ การไม่มองหน้า การไม่สบตา อาจแสดงถึงความไม่สนใจและเอาใจใส่

การสบตา ใช้ในการควบคุม การสนทนาระหว่างบุคคลได้อย่างมาก เช่น เรามองผู้ร่วมสนทนาตลอดเวลา ทำให้การสนทนาไม่สิ้นสุดลงหรือขาดตอน

ในชั้นเรียนครูใช้การสบตากับนักเรียนในชั้นทำให้ครูทราบว่านักเรียน คนใดที่พร้อมที่จะตอบคำถามครู หรือใครที่ทำการบ้านเสร็จแล้ว หรือครูจะเรียกนักเรียนที่ไม่พยายามสบตาครูเวลาที่ครูต้องการอาสาสมัครให้ทำอะไรซักอย่าง หรือให้ตอบคำถาม

นอกจากนั้น ลักษณะการจัดที่นั่งในชั้นเรียนก็มีส่วนทำให้ครูกับนักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสนสนทนากันนัก เช่น

จากภาพที่นึ่งที่เป็น 0 นั้นนักเรียนจะมีโอกาสน้อยมากในการสบตาครู

เราอาจจะใช้การสบตาทำให้ทราบว่าคนพูดพูดปิดหรือไม่ เพราะคนพูดปิดจะไม่กล้าสบตา ครูมักจะใช้การสบตากับนักเรียน เพื่อจะดูว่าทุจริตในการสอบ แต่ในเรื่องนี้จากการวิจัยพบว่า ใช้ไม่ได้ผลนัก เพราะพบว่าคนที่พูดปิดยังจ้องหน้าผู้พูดมากกว่า

ในการจับคนพูดปิด จึงควรสังเกตภาษาท่าทางอย่างอื่นมากกว่า เช่น การเคลื่อนไหวของมือ เท้า ขา การเคลื่อนไหวที่เร็ว กระตุกของแขนขา อาจจะเป็นเครื่องแสดงว่าเขากำลังพูดปิด แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่มีภาษาท่าทางใดที่แสดงว่าคนพูดซื่อตรง จึงใช้ไม่ได้ผลนักในกรณีที่จะจับคนพูดปิด หรือคนโกง

(6) สิ่งของต่าง ๆ ในชั้นเรียน (Objects in the Classroom)

ลักษณะของห้องเรียน สิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้การสื่อสารระหว่างครู และนักเรียนทั้งทางบวกและทางลบ (positive-negative communication) เนื่องจากเราจัดว่าเป็นภาษาวัตถุ (object language) (Ruesh : 1971)

ตัวอย่างการวิจัย

- ห้องที่ 1 : เรียกว่าห้องเรียนในอุดมคติ ตกแต่งดี ปูพรม สะดวกสบาย แต่ไม่สว่าง สะอาด น่าดึงดูดใจ
- ห้องที่ 2 : ไม่ปูพรม ทาสีทึบ ไฟสว่าง สกปรก เป็นห้องนำเกลียด มีใบแมงมุมตามมุม ห้องเห็นได้ชัด
- ผู้วิจัยให้นักเรียนทำงานในห้องทั้ง 2 นี้ ครึ่งชั่วโมง แล้วย้ายเด็กไปห้องที่ 3
- ห้องที่ 3 : เป็นห้องที่ดึงดูดใจพอสมควร
- จากนั้นให้ตอบแบบสอบถามว่า เด็กจะกลับไปทำงานต่อกับคนในห้องใด

ผลการวิจัยพบว่า

คนที่อยู่ในห้องที่ 1 พอใจที่ได้ทำงานในห้องนั้น ชอบคนที่อยู่ห้องนั้น อยากจะทำงานในห้องนั้น ต่อไป

คนที่อยู่ในห้องที่ 2 ไม่ชอบคนในห้องนั้น ไม่สนุกในการทำงาน ไม่อยากกลับไปทำงานในห้องนั้นต่อไป

อย่างไรก็ดี ถึงห้องจะไม่น่าเรียน ครูก็สามารถสร้างบรรยากาศให้น่าเรียนได้ อาจจะตกแต่งห้องให้ดูน่าอยู่ขึ้น เช่น ครูใช้บอร์ดปิดรูปที่เด็กเขียน รอบ ๆ ห้อง ใช้รูปภาพที่ไม่แพงมาติด อาจจะเป็นรูปถ่ายหรือรูปเขียนก็ได้

ถ้าครูเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถสร้างปรุงแต่งให้สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนน่าเรียนมากขึ้นได้ แม้ว่าห้องเรียนจะเป็นอาคารที่เก่ามากก็ตาม

ในการช่วยปรุงแต่งให้ห้องเรียนน่าดึงดูดใจนั้น : ครูและนักเรียนสามารถช่วยกันได้อย่างมาก โดยการช่วยกันนำสิ่งต่าง ๆ มา (ของส่วนตัว) มาช่วยกันตกแต่ง

ปัญหา : ครูมักจะไม่ให้โอกาสหรือจำกัด การแสดงออกของเด็ก ซึ่งถ้าเป็นไปได้ควรให้โอกาสเด็กได้แสดงออก ได้ตกแต่งห้องเรียนของตนเอง อาจจะมีข้อจำกัดสำหรับสมบัติของโรงเรียนบางอย่าง แต่นั่นก็ไม่ใช่อุปสรรคสำคัญมากนัก

ในเรื่องสิ่งของต่าง ๆ ครูอาจจะอนุญาตให้นักเรียนมีเครื่องแต่งกาย หรือมีเครื่องประดับบางอย่างบ้างได้ในขอบเขตที่โรงเรียนอนุญาต การห้ามควรจะห้ามเมื่อเป็นการผิดระเบียบ การบริหารโรงเรียน ถ้าครูห้ามในทุกเรื่องโดยไม่จำเป็นจะทำให้บั่นทอนสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

หนังสือแนะนำ

สุมิตร คุณานุกร. “ภาษาท่าทางในชั้นเรียน.” ภาษาท่าทาง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์
หญิงปากเกร็ด, 2519.

(ในบทนี้นักศึกษาจะทราบถึงความสำคัญของภาษาท่าทางในการเรียนการสอน ตลอดจนแนว
ทางในการใช้ภาษาท่าทางในลักษณะต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น)

คำถามสำหรับบทที่ 5

1. ที่กล่าวว่าการสอน คือการสื่อสารนั่นเองนั้นหมายความว่าอย่างไร จงอธิบายโดยพิจารณาจากแบบแผนของขบวนการการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ แหล่งข่าวสาร ข่าวสาร ช่องทางของการสื่อสาร ผู้รับสาร
3. เพราะเหตุใดโรงเรียนจึงมีหน้าที่สำคัญในการปรับปรุงการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ
3. จงยกตัวอย่างข้อชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านความรู้ ทักษะและค่านิยม และทักษะต่างๆ
4. จงกล่าวถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของการให้แรงเสริมทางบวกและการให้แรงเสริมทางลบ
5. ในการให้ผลย้อนกลับ (feedback) ระหว่างครูกับนักเรียนจะต้องพิจารณาในเรื่องใดบ้าง จึงจะทำให้ผลย้อนกลับระหว่างครูกับนักเรียนมีผลดีต่อการเรียนการสอน
6. เมื่อพิจารณาตามลำดับของการสอนแล้ว การสื่อสารจะเข้าไปมีส่วนทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจได้อย่างไร
7. ภาษาท่าทาง กับภาษาพูดมีความสัมพันธ์กันอย่างไรในการเรียนการสอน
8. เหตุใดจึงกล่าวว่าอาณาเขตคงที่ในชั้นเรียน และอาณาเขตส่วนตัวของบุคคล มีส่วนเกี่ยวข้องกับบรรยากาศในการเรียนการสอน (จงอธิบายทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครู และเกี่ยวข้องกับนักเรียน)
9. นักศึกษาทราบหรือไม่ว่าการจัดที่นั่งในชั้นเรียนแบบใดเป็นแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเหตุใด
10. ท่าทาง น้ำเสียง บุคลิกภาพของครู มีความสำคัญอย่างไรต่อการตัดสินใจของนักเรียน
11. ครูสามารถใช้การจัดที่นั่งในชั้นเรียน และการสบตากับนักเรียน ในการควบคุมปัญหาทางด้านระเบียบวินัยในชั้นเรียนได้หรือไม่อย่างไร
12. สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนหรือไม่อย่างไร

บรรณานุกรม

1. กองวิจัยทางการศึกษา. “การวิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น.” บทคัดย่อรายงานการวิจัยทางการศึกษาของกระทรวงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 – 2519.
2. นรา บุรณชัย. “พฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน.” ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), 2518.
3. สุมิตร คุณานุกร. “ภาษาท่าทางในชั้นเรียน.” ภาษาท่าทาง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2519.

Bibliography

1. Cortis, G. “Interaction in Classroom Group.” **The Social Context of Teaching.** London : Open Books, 1977.
2. Hurt, T.H., Scott, M.D., and McCorskey, J.C. Communication in the Classroom. London : Addison Wesley Publishing Co., 1978.
3. Lindgren, C.L. “Managing Classroom Learning.” **Educational Psychology in the Classroom.** New York : John Wiley and Sons. Inc., 1976.
4. Morrison, A. and McIntyre, D. “Teachers’ Roles and Relationships.” **Teachers and Teaching.** New York : Penguin Books, 1973.
5. Stires, Lloyd. “Classroom Seating Location, Student Grades, and Attitudes : Environment of Self Selection. : Environment and Behavior, 1980. **Psychological Abstracts.** 64, (Dec., 1980), 1428.